

Фигуральная тактика вербализации публицистического дискурса У. Караткевича как способ его экспрессивизации

А.А. СТАНКЕВИЧ

У артыкуле апісваюцца сінтаксічныя сродкі выяўленчай выразнасці (фігуры маўлення), аналізуецца іх роля ў стварэнні фігуральнай тактыкі вербалізацыі зместу твораў У. Караткевіча і ўзмацнення экспрэсіўнасці іх формы. На матэрыяле прыкладаў з публіцыстычных твораў У. Караткевіча ў артыкуле апісваецца структурна-семантычная і выяўленча-выразная роля фігур маўлення – стварэнне структурна-сэнсавай цэласнасці тэксту, семантычнае разгортванне ідэйна-тэматычнага зместу твора, лагічнае выдзяленне і актуалізацыя семантыкі паўтораных або перастаўленых у ім слоў, і як вынік – павышэнне выяўленча-выразнага патэнцыялу маўлення. Пры гэтым адзначаецца адметнасць індывідуальна-аўтарскага стылю пісьменніка.

Ключавыя словы: прагматычная функцыя, публіцыстычны дыскурс, фігуры маўлення, сінтаксічныя сродкі выяўленчай выразнасці, слоўна-вобразныя сродкі, эмацыянальна-экспрэсіўная афарбоўка, фігуральная тактыка вербалізацыі дыскурсу, індывідуальна-аўтарскі ідыястыль.

The article describes the syntactic means of visual expression (figures of speech), analyzes their role in creating figurative tactics for verbalizing the content of V. Korotkevich's works and enhancing the expressiveness of their form. Based on the examples from V. Korotkevich's journalistic works, the article defines the structural and semantic and pictorially expressive role of figures of speech, i.e. the creation of a structural and semantic integrity of the text, the semantic deployment of the ideological and thematic content of the work, the logical identification and actualization of the semantics of repeated or rearranged words in it, and as a result an increase in the pictorial and expressive potential of speech. At the same time, the peculiarity of the individual author's style of the writer is noted.

Keywords: pragmatic function, journalistic discourse, figures of speech, syntactic means of visual expression, verbal and figurative means, emotional and expressive coloring, figurative tactics of discourse verbalization, individual author's idiosyncrasy.

Публіцыстычны дыскурс займае адметнае месца ў сістэме іншых функцыянальных стыляў, паколькі ў ім «арганічна спалучаюцца лагічна-абстрактная, або навуковая, і эмацыянальна-вобразная, або мастацкая, формы адлюстравання рэчаіснасці» [1, с. 443–444]. Асноўнае прызначэнне публіцыстыкі, як вядома, – актыўны ўдзел ў грамадскім жыцці, выхаванне жыццёвай пазіцыі сучаснікаў, фарміраванне іх светапогляду. «Менавіта ў такім ракурсе публіцыстычны тэкст паўстае як своеасаблівая іерархія ведаў, як камунікатыўная з’ява, што забяспечвае кантактаванне і мае сваёй задачай наладзіць творчае супрацоўніцтва, дыялог паміж журналістам і чытачом» [2, с. 50–51].

Прагматычная функцыя, якую ў соцыуме выконвае публіцыстычны дыскурс, дапамагае аўтару ўздзейнічаць на свядомасць і эмацыянальна-пачуццёвы стан рэцыпіента. У адпаведнасці з гэтым, у публіцыстычным тэксце, паводле меркавання даследчыкаў, вялікае значэнне мае камунікатыўная ўстаноўка дыскурсу і яго інтэнцыянальна-сітуацыйная абумоўленасць, накіраваныя на максімальнае прагма-інфармацыйнае ўздзеянне на масавага чытача. Ступень камунікатыўна-прагматычнай значнасці публіцыстычнага дыскурсу абумоўлена ў сваю чаргу індывідуальна-аўтарскай канфігурацыяй слоўна-вобразных сродкаў, іх поліфункцыянальнасцю і кантэкстуальным узаемадзеяннем [3, с. 4].

Як адзначаецца ў навуковай літаратуры, істотнае значэнне для рэалізацыі прагматычнай функцыі публіцыстычнага слова мае выражэнне ў ім аўтарскай пазіцыі: «У публіцыстыцы аўтарскае “я” выступае адкрыта, <...> яно не аддзелена ад чытача, не аб’ектывавана, як у мастацкай літаратуры. Таму ў публіцыстыцы вялікае значэнне набывае асоба, індывідуальнасць публіцыста» [4, с. 76].

У сістэме публіцыстычных жанраў даследчыкі выдзяляюць тры асноўныя катэгорыі: інфармацыйныя, аналітычныя і мастацка-публіцыстычныя жанры. Найбольшую цікавасць для даследавання, на думку М.Я. Цікоцкага, уяўляе так званая мастацкая публіцыстыка – нарысы, эсэ, фельетоны і інш. [5, с. 184].

Публіцыстычныя творы Уладзіміра Караткевіча вызначаюцца ў сістэме беларускай публіцыстыкі актуальнасцю ўзнятых праблем, эмацыянальным стаўленнем да апісваемых падзей і іх удзельнікаў, актыўнай жыццёвай пазіцыяй аўтара, незвычайнай узнёскасцю яго маўлення і натхнёнасцю думкі, дасканалым валоданнем багатым арсеналам выяўленча-выразных моўных сродкаў, яркім талентам пісьменніцкага слова і выключнай самабытнасцю індывідуальна-аўтарскага стылю. Публіцыстычнае слова У. Караткевіча ўраджае чытача сваёй змястоўнасцю, арыгінальнасцю, вобразнасцю, эмацыянальнасцю і экспрэсіўнасцю.

Аб'ектам даследавання ў артыкуле з'яўляюцца публіцыстычныя творы Уладзіміра Караткевіча, змешчаныя ў 8 т. збору твораў пісьменніка [6], мэтай – вызначэнне ролі сінтаксічных сродкаў у фігуральнай тактыцы вербалізацыі публіцыстычнага слова У. Караткевіча як спосаб яго экспрэсівізацыі.

Як адзначаюць даследчыкі стылістыкі, «менавіта сінтаксіс мае каласальныя стылістычныя магчымасці, якія заключаюцца пераважна ў яго здольнасці перадаваць найтанчэйшыя сэнсавыя нюансы і адценні думкі» [7, с. 139].

У сістэме выяўленча-выразных моўных сродкаў публіцыстычнага дыскурсу У. Караткевіча адметнае месца займаюць сінтаксічныя сродкі слоўнай вобразнасці і выяўленчай выразнасці, так званыя фігуры маўлення, якія садзейнічаюць стварэнню структурна-сэнсавай цэласнасці тэксту, семантычнаму разгортванню ідэйна-тэматычнага зместу твора, лагічнаму выдзяленню і актуалізацыі семантыкі паўтораных у ім слоў, павышэнню выяўленча-выразнага патэнцыялу маўлення. У сваёй сукупнасці фігуры маўлення фарміруюць, на наш погляд, фігуральную тактыку вербалізацыі зместу твора і ўзмацняюць экспрэсіўнасць яго формы.

Як падкрэсліваюць даследчыкі рыторыкі, фігуры маўлення звычайна разглядаюцца як сукупнасць асаблівых прыёмаў пабудовы фразы, накіраваных на павышэнне эфектыўнасці маўленняга выказвання [8, с. 34–35].

У сваіх публіцыстычных творах Уладзімір Караткевіч умела і па-майстэрску выкарыстоўвае розныя тыпы фігур маўлення.

Даволі часта У. Караткевіч ужывае анафору – паўтор слова ці групы слоў у пачатку некалькіх сумежных сказаў або перад часткамі аднаго сказа. Анафора садзейнічае лагічнаму выдзяленню, падкрэсліванню сэнсу паўторанага слова і стварае пэўны паралелізм сказаў. Часцінамоўнае выражэнне паўторага слова надае дадатковае семантычнае адценне. Так, субстантыўная анафора падкрэслівае суб'ект або аб'ект дзеяння: «Шлях быў вялікі. Шлях быў цікавы. Многа-много адмералі ногі» [6, с. 105]; «Братэрства нацыі, братэрства ішчырасці, братэрства паэзіі» [6, с. 23]; займеннікаявая анафора ўказвае на асобу, што выконвае пэўнае дзеянне: «Яны старанна працуюць. Яны светла думваюць. Яны жывуць добром» [6, с. 106]; адвербіяльная анафора ўзмацняе акалічнасны дэтэрмінант пры дзеяслове, адзначаючы месца дзеяння: «Там яму была відаць хата, дзе ён упершыню пабачыў свет, там жылі знаёмыя людзі, там у панскіх маёнтках і броварах ён праходзіў школу жыцця» [6, с. 12] або ступень яго праяўлення: «Шмат перад ім наперадзе было сустрэч, шмат песень, шмат сонечных ранкаў і сноў аб роднай Беларусі» [6, с. 14]. Анафора, выражаная ўказальнай часціцай *вось*, як бы «кадрыруе» апісанне: «Вось апошні раз мільгнула праз дрэвы хатка, вось схавалася за ўзгоркам былы фальварак» [6, с. 14].

Адметнай асаблівасцю аўтарскага ідыястылю У. Караткевіча з'яўляецца арганічнае спалучэнне ў адным сказе розных тыпаў фігур. Так, напрыклад, анафору ён па-майстэрску спалучае з антытэзай, уносячы ў кантэкст дадатковае значэнне кантрасту: «*Мова першай матчынай калыханкі і апошняга “бывай”, мова старадаўніх продкаў і новых школ на Палессі, мова пажыццёвых статутаў і мова кахання*» [6, с. 284]; «*Мова, якая можа ўсё; можа сказаць словы невыказанай пяшчоты і можа ўдарыць так, што не ўстанеш*» [6, с. 284–285].

Лагічнаму выдзяленню асобных слоў, актывізацыі ўвагі чытача на іх сэнсавым напаўненні і стылістычнай ролі ў кантэксце твора спрыяе таксама рытарычны прыём падваення – кантакты паўтор адных і тых жа слоў або словазлучэнняў. Часцей за ўсё гэта падваенне дзеяслова, якое стварае эфект працягласці, дынамічнасці або інтэнсіўнасці дзеяння: «*І вось самалёт нёс і нёс мяне над зямлёю, і скоро раскінулася перад вачыма мора*» [6, с. 15]; «*І такуюць, такуюць раніцай глушцы*» [6, с. 107]; «*І клічуць, клічуць белыя лебедзі*» [6, с. 107]. Падваенне назойнікаў можа ствараць колькасную характарыстыку апісваемых з'яў, уражанне іх мноства: «*Хвалі. Хвалі. Усе першыя дні крыху нахмурыя хвалі*» [6, с. 54].

У сістэме фігур маўлення, паспяхова выкарыстоўваемых ў публіцыстычных творах У. Караткевічам, сустракаецца таксама кальцо – выкарыстанне ў пачатку і канцы выказвання аднолькавых, найбольш важных па сэнсе слоў з мэтай узмацнення іх значэння: «Усё сваё жыццё ён [Р.Р. Шырма – А.С.] наклаў на тое, каб жыла, каб пераможна звінела песня наша. Усё жыццё. Кожнае імгненне ягонае» [6, с. 319].

Фігуральную тактыку вербалізацыі зместу твораў У. Караткевіча і ўзмацнення яго экспрэсівізацыі выконвае таксама полісіндэтон (шматзлучнікавасць), які ўжываецца звычайна перад аднароднымі членамі сказа: «Нам дорага ўсё ў ім [Купале – А.С.] і ўзлёты генія, і простыя чалавечыя памылкі, і шлях, цяжкі і слаўны, як у кожнага вялікага паэта» [6, с. 313]. Полісіндэтон выдзяляе кожны аднародны член, падкрэсліваючы яго ролю, і ў той жа час стварае адзінства пералічэння, тым самым узмацняючы выразнасць выказвання: «Люблю беларускае Палессе, і казачна мяккую Наваградчыну, і адзіную ў свеце Белавежу, і суровую прыгажосць паўночнага азёрнага краю» [6, с. 5]. Сказана аўтарам так душэўна, пранікнёна, эмацыянальна і выразна, натхнёна і узнёсла, што не можа пакінуць чытача абыхавым.

У асобных выпадках аўтар спалучае розныя злучнікі і стварае своеасаблівы паралелізм сінтаксічных канструкцый: «І ў тым, што жывая ты [мова – А.С.], што неўміручая ты, павінны ўсе мы. Сялянка, што спявае, варушачы сена, – і чалавек, які складае слоўнік, дзеці, што гуляюць у “ніва”, – і дзяды, што баюць аб даўнім, паэты і вучоныя» [6, с. 290].

Блізкая паводле стылістычнай функцыі да полісіндэтона фігурай паўтору з’яўляецца шматпрыназоўнікавасць – паўтор перад аднароднымі членамі сказа аднолькавых прыназоўнікаў: «На Украіне берагі Дняпра нагія, а тут яны ўсе ў лясах, курганах, у вёсках на ўзгорках, у садах, у забытых гарадзішчах, густа ўкрытых шыпыянаю і чортапалохам, у запушчаных парках» [6, с. 5]. Шматпрыназоўнікавасць дапамагае выдзеліць і падкрэсліць значэнне кожнага аднароднага члена сказа, павышаючы выразнасць і эмацыянальнасць апаведу: «Здалёку я асабліва палюбіў Беларусь <...> Уся зялёная, вільготная, з азёрамі, з народамі, з ягонай явучай і звонкай мовай, з легендамі і палямі, курганамі і рэкамі» [6, с. 9]; «І ва ўсім, што вакол, была музычнасць, ціхая песня: у плёску вады, у шлолаху лісця, у парывах ветру, які гайдаў палын на мяжы» [6, с. 108].

У асобных выпадках аўтар па-майстэрску выкарыстоўвае парную шматпрыназоўнікавасць: «І вось я гляджу на бераг са зламанымі соснамі, на хвалі, што павольна бягуць на яго, на неба з рэдкімі аблокамі» [6, с. 33] або адначасова шматзлучнікавасць і шматпрыназоўнікавасць, што павышае экспрэсію выражэння думкі: «А вось, скажам, Пушкін дабіўся аднолькавага поспеху ў вершах і ў прозе, у крытыцы і ў гістарычных хроніках... Кожнаму свой дыяпазон» [6, с. 420].

Арыгінальнымі прыёмамі фігуральнай тактыкі вербалізацыі аўтарскага ідыястылю Караткевіча з’яўляюцца парцэляцыя і сегментацыя.

Парцэляцыя – адасабленне ад цэлага сказа асобных членаў знакамі прыпынку або інтанацыйна. Як адзначаецца ў навуковай літаратуры, парцэляцыя – спосаб маўленчага прадстаўлення адзінай сінтаксічнай структуры – сказа – некалькімі камунікатыўна самастойнымі адзінкамі – фразамі [9, с. 369].

Парцэляцыя дазваляе перадаць спантаннасць, непадрахтаванасць і непасрэднасць выказвання, стварае ілюзію размоўнага маўлення. Выкарыстоўваючы парцэляцыю, аўтар як бы перадае свой роздум, развагу, абдумванне зместу, тым самым прыцягваючы ўвагу чытача: «Пачынаецца шлях. На ўсё жыццё. Упарты, найтойлівы» [6, с. 294].

Парцэляцыя ўносіць у кантэкст дадатковыя звесткі, пашыраючы характарыстыку аб’екта апісання: «Жыцця не хопіць на тое, што задумаў ён, Францыск Скарына. Такога кароткага, такога безабароннага перад нечаканасцямі і чужой злой воляй. Такога ўпартага, моцнага, нязломнага» [6, с. 298]. Яна можа змяшчаць удакладненне: «На Скарынавы далоні лёг першы, вільготны і ліпкі ліст. Першы з многіх і многіх тысяч» [6, с. 298]. У пэўнай ступені садзейнічае лаканічнасці выкладу: «Пасля вайны я пабываў у Ляўках. Попел. Галавешкі» [6, с. 312].

У працэсе выкарыстання парцэляцыі можа адбывацца разгортванне выказвання: «На плошчы сустрэліся мы з Валодзем Калеснікам <...> і паехалі далей на ягонай машыне. У Слонім. Між дзівосных акруглых узгоркаў, між дрэў, што клубяцца на іх» [6, с. 323]. Пры гэтым некаторыя парцэляваныя элементы носяць рэматызаваны характар: «Чамусьці больш за ўсё запомніў я падарожжы з ім. Розныя» [6, с. 328]; «Курганы, курганы і курганы. Селішчы, гарадзішчы і зноў курганы. Мноства іх» [6, с. 208].

Сегментацыя – вынясенне асобнага кампанента выказвання ў пачатак фразы ў якасці самастойнага назывнога сказа – таксама выкарыстоўваецца пісьменнікам. Як і парэнтэза, сегментацыя садзейнічае лагічнаму выдзяленню часткі выказвання і акцэнтуюе на ім увагу адрасата (чыгача). Часцей за ўсё сегментуюцца субстантыўныя намінацыі, якія звычайна дэтэрмінуюць лакатыўнасць або тэмпаральнасць апісання: «*Дарога. Зімяня яшчэ елкі і хвоі, нясмелы зялёны пух на бярозах*» [6, с. 179]; «*Проста лес. Дзіва лесу. Дубы-волаты. Часам трапляюцца клёны, ясені, грабы*» [6, с. 191]; «*Снёка. Жаўранкі звоняць крыллямі ў шкляное празрыстае паветра*» [6, с. 11], а таксама дзеяслоўныя намінацыі: «*Адпывалі. Сонца было злева*» [6, с. 62]; «*Ехалі назад. Зноў быў смех. І ўсякія песні і байкі*» [6, с. 79], што вербалізуюць акалічнасці дзеяння.

Сустракаецца ў публіцыстычных творах У. Караткевіча і такі арыгінальны прыём, як эпанодас, калі адбываецца паўтор апошняга слова ў папярэднім сказе ў пачатку наступнага сказа, што садзейнічае сэнсавай акцэнтацыі паўтора на слова: «*Музей над адкрытым небам – гэта Веданне. Веданне матэрыяльнай і духоўнай культуры народа*» [6, с. 270]; «*Толькі не кожная вада – вада. Вада толькі тады вада, крыніца і калыска жыцця, каля яна – чыстая*» [6, с. 279].

Даволі часта У. Караткевіч у сваіх творах звяртаецца да ампліфікацыі – выкарыстання блізказначных або аднатыпных па будове моўных адзінак ці канструкцый з мэтай узмацнення экспрэсіўнасці выказвання: «*Магутныя прысады клёнаў і ліп ішлі да Віллі, туліўся ў зарасніках старажытны цёплы дом са свечкамі калон, ртутна свяціліся ставы, ручай імкнуў праз грэблю*» [6, с. 146]. Ампліфікацыя дазваляе аўтару паказаць рух, дынаміку, змену з’яў навакольнай рэчаіснасці, усебакова адлюстравіць прадмет апісання: «*Горы, лес на іх, крыніца, рака. Старажытныя ліпы і лістоўніцы на месцы былога фальварка. Свеціць праз іх перадвяхэрняе крынічнае жнівеньскае неба*» [6, с. 243].

Падобныя апісанні навакольнай рэчаіснасці ствараюць эфект кіназдымкі, калі адзін пейзаж або аб’ект змяняецца другім, трэцім, і ў выніку разгортваецца цэласная панарама апісваемай мясцовасці: «*Рачулка, светлы-светлы пасля дажджу бярозавы гай, растрапаныя сады, хаты з дзіўнай, неўласцівай для Мсціслаўшчыны і ўсёй сярэдняй паласы Беларусі формай даху: чатырохскатнай, з усечаным зверху і знізу шчытом-франтонам (з залобкам і прычолкам). Вёска Малькаўка. Дзіўная нейкая вёска*» [6, с. 247]. Узмацненне выяўленчую выразнасць, перадае імклівасць і дынаміку дэскрыпцыі дыскурсу бяззлучнікавы характар сувязі ампліфікаваных моўных адзінак, а таксама ўключэнне ў іх парцэляваных канструкцый.

Ампліфікацыі ў публіцыстыцы У. Караткевіча напоўнены дадатковымі сродкамі выяўленчай выразнасці – эпітэтамі, метафарами, параўнаннямі і інш., што несумненна, павялічвае іх слоўную вобразнасць, павышае выяўленча-выразны патэнцыял і ўзмацняе эмацыянальна-ацэначную афарбоўку. Вось як апісвае У. Караткевіч бласлаўлёную ім мсціслаўскую зямлю: «*З далёкімі званіцамі і звонам каласоў, са светлымі рэкамі і светлымі людзьмі, з гарачым блакітам улётку і бякла-шафранавым, з палосамі колеру прускага блакіту, заходам узімку. З трапяткімі і шоўкавымі бярозавымі гаямі – і пахмурным заснежаным яловым лесам (на грані прыцемку і ночы), над якім безнадзейна змірылася глухое неба. З залатым россыпам вясновай лотаці і крывавым асеннім лістападам*» [6, с. 251].

Ампліфікацыя можа таксама ўдала спалучаецца з антытэзай: «*Таму што мільёны тваіх людзей самім існаваннем сваім з самага пачатку дзён кожным трапным словам, кожнай любоўнай ці гнеўнай думкай, кожным знішчальным, здэклівым, іранічным або, наадварот добрым, лірычным сказам славяць цябе [мову – А.С.]*» [6, с. 284].

Асаблівую эмацыянальна-экспрэсіўную афарбоўку публіцыстычнаму слову У. Караткевіча надаюць рытарычныя фігуры – рытарычны вокліч, рытарычны зварот і рытарычнае пытанне.

Найбольш поўна эмацыянальны стан аўтара адлюстроўвае рытарычны вокліч, які можа выражаць аўтарскае здзіўленне: «*Такія залатыя каштаны на вуліцах, такія пустыя, здзічэлыя паркі!*» [6, с. 7]; «*Абшар! Бог мой, які абшар!*» [6, с. 57]; «*Колькі тут работы!*» [6, с. 247]; пяшчоту: «*Родная, мілая зямля!*» [6, с. 11]; замілаванне: «*О, дзіўная і праз меру небам прыўкрашаная мсціслаўская зямля! <...> Услаўленая будзь і шчаслівая будзь!*» [6, с. 251]; задавальненне: «*Якім моцным стаў гэты голас з гадамі!*» [6, с. 14]; захапленне: «*О, рака-рака! Пясчаныя косы, і зялёныя горы, і змеі каранёў на іх*» [6, с. 59]; «*Як прыгожа! Папрастуем цяпер да Кармяліцкага касцёла*» [6, с. 246]; павагу: «*О, гэта пружанская зямля, што ўся звяніць песнямі, дзе іх болей, чым жанраўкаў у сінім небе над пружанскай раллэй!*» [6, с. 318]; сум: «*Ох гэта сіроцкая, сцюдзёная вясна!*» [6, с. 190] і інш.

Уносіць пэўную ноту ў выражэнне суб'ектыўна-ацэначнай канатацыі ў творах Караткевіча і рытарычны зварот – словы, з якімі гавораць звяртаецца да асоб ці прадметаў як прысутных, так і адсутных, і якія не патрабуюць непасрэднага водгуку. Рытарычны зварот узмацняе эмацыянальнасць выказвання. Ён можа адносіцца як да асоб, так і часта да неадушаўлёных прадметаў: «*Бывай, Вязынка!*» [6, с. 14]; «*Мора, супакой нашы душы!*» [6, с. 32]; «*Горад мой! Любоў мая да цябе зарадзілася так даўно, што я нават не помню калі*» [6, с. 103].

Актыўным сродкам узмацнення экспрэсіўна-эмацыянальнай афарбоўкі публіцыстычнага дыскурсу Караткевіча з'яўляецца рытарычнае пытанне, якое, як лічыцца, не патрабуе адказу. У навуковай літаратуры выдзяляюцца два тыпы рытарычных пытанняў: пытальна-адмоўныя і пытальна-сцвярджальныя [8, с. 80].

Ужыванне ў структуры рытарычнага пытання адмоўнай часціцы не надае сказу характар сцвярджэння: «*І таму, калі стаіш ля гэтага залескага дома, сэрцу ўвесь час здаецца (А можа, і не здаецца? Хіба памяць сэрца не самая найвялікшая рэальнасць?), што з палёў ляціць неўміручае беларускае “Жніво”, а з палаца адказваюць яму клавішы клавесіна*» [6, с. 147]; «*Дачакаўся замак у Нясвіжы, падобны на абдымкі белых і цёплых рук. А колькі не дачакалася? Стаяць прыдатнымі яшчэ каробкамі, ляжаць камянямі*» [6, с. 145], а яго адсутнасць надае рытарычнаму пытанню характар адмаўлення: «*Што ведаў я да гэтага часу аб гэтай вёсцы?*» [6, с. 11]; «*Сцежка вядзе. Куды?*» [6, с. 54]; «*Чароды на нізкіх берагах. Што яны думаюць, сочачы за намі і раняючы сытую слюну?*» [6, с. 54]. Рытарычнае пытанне можа суправаджацца адказам аўтара на яго, што надае дыялагічны характар аўтарскаму маўленню і ўносіць размоўны каларыт у апісанне: «*А вёска што ж? Вёска з папраўкай на новае, тая самая, што і ў “Камароўскай хроніцы”*» [6, с. 248].

У асобных выпадках у публіцыстыцы У. Караткевіча спалучаюцца рытарычны вокліч, рытарычны зварот і рытарычнае пытанне, што значна павышае выяўленчую выразнасць і эмацыянальную афарбоўку: «*Дык што ж лепей за цябе, мова мая, мова наша?! За цябе, даўняя, за цябе, вечна жывая, за цябе, неўміручая?!*» [6, с. 290].

Такім чынам, фігуры маўлення, заснаваныя на паўтаральнасці або перастаноўцы моўных адзінак ці іх асаблівай інтанацыйнай аформленасці, фарміруюць фігуральную тактыку вербалізацыі зместу твора, узмацняюць экспрэсіўнасць яго формы і павышаюць выяўленча-выразны патэнцыял. Дзякуючы падабенству або тоеснасці супастаўляемых кантактаў або дыстантна размешчаных моўных адзінак, сінтаксічная структура сказа публіцыстычнага тэксту становіцца больш сбалансаванай, выразна і эмацыянальна насычанай. Выкарыстанне гэтых фігур дазваляе лагічна выдзеліць суб'ект або аб'ект пэўнага дзеяння, дапамагае паказаць устойлівасць пэўных якасцей, нарастанне, паслядоўнасць, мэтанакіраванасць дзеяння, дае магчымасць выразіць узмацненне эмацыянальнага і псіхічнага стану асобы.

Літаратура

1. Беларуская мова. Энцыклапедыя / Пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя, 1994. – 653 с.
2. Іўчанкаў, В. І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналісткі: курс лекцый / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : «Адукацыя і выхаванне», 2009. – 280 с.
3. Бобровская, Г. В. Элокутивныя средства газетного дискурса в коммуникативно-прагматическом аспекте (на материале русского языка) : автореф. ... дис. л-ра фил. наук : 10.02.01 / Г. В. Бобровская. – Волгоград, 2011. – 46 с.
4. Солганик, Г. Я. Специфика языка газеты как формы массовой коммуникации / Г. Я. Солганик // Вестн. Моск. гос. ун-та. Сер. 10, Журналистика. – 1969. – № 5. – С. 76.
5. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка тэксту / М. Я. Цікоцкі. – Мінск : Бел. навука, 2002. – 223 с.
6. Караткевіч, У. Збор твораў : У 8 т. / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1991. – Т. 8, кн. 2 : 3 жыццёпісу, нарысы, эсэ, публіцыстыка, постаці, крытычныя творы, інтэрв'ю, летапіс жыцця і творчасці. – 495 с.
7. Кожина, М. Н. Стилистика русского языка / М. Н. Кожина. – М. : «Просвещение», 1977. – 223 с.
8. Грановская, Л. М. Риторика / Л. М. Грановская. – М. : «Азбуковник», 2004. – 218 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.